

Komáromi Gabriella Lázár Ervinről

Komáromi Gabriella kiváló könyvének – *Lázár Ervin élete és munkássága*, (Osiris Kiadó, 2011.) – olvasása közben sokat gondoltam 70-es évekbeli pécsi diákkoromra. Emlékszem: főiskolás időszakunkban hogy faltuk Lázár Ervin meséit, ezeket a gyerekek és felnőttek számára is alapélményt nyújtó könyveket. És éppen abban a városban, amely az író életében is kiemelkedő szerepet játszott.

S most, hogy megszületett ez az életrajz és monográfia, évtizedekkel később egyre jobban értem, hogy mi lehetett a varázs. Ez a kivételes és aprólékos tudományos teljesítmény rádöbbsenhet bennünket arra, hogy Lázár Ervin életműve legújabb magyar irodalmunk kivételes értéke. Erről győz meg Komáromi Gabriella könyve, az életutat végig kísérő első, illetve az írói pályát elemző második rész. Természetesen a klasszikus életrajzokra emlékeztető, s ma meglehetősen ritka első rész is folyton érintkezik az irodalommal, és ez a két fő terület szépen olvad egymásba.

Az életrajzi fejezetben szó esik az ősről, a származásról, az ősök falujának, Pálfának történetéről. Némi szociografikus színe is van ezeknek a részleteknek. Közben Komáromi Gabriella folyton idézi Lázár *Naplóját* és más forrásokat is. Rendkívül fontosak az arról a tájról származó Illyés Gyulával való egybevetések is. Minden tekintetében tudományosan megalapozott a könyv egésze, egyértelmű az alapos kutatómunka eredménye. Mindamelllett lebilincselően élvezetes olvasmány is, ami azért ebben a műfajban nem mindig jellemző... Nem lényegtelen az sem, hogy eleven korrajzot is kapunk az író élete kapcsán, hiszen amit pl. a középiskolás és egyetemi évek idejéről olvasunk, az a korszak hű lenyomata is egyben. Az egyetemi újságíró képzés természetéről vagy az 50-es évek szűk levegőjéről. A pártállamból kilógó egyéniség küzdelméről, aki egyébként hajdan sportújságíró is volt. Egy jellemző észrevétel mindezzel kapcsolatban: „Húszévesen nézett körül a Nyírségben, nem kerülheti el figyelmünket, hogy a gyerekek iránti empátia volt a legnagyobb benne, és a gyermeki szenvedések rendítették meg igazán.” (99.) A később, a gyerekolvasókat elvarázsoló író korai vonzódása ez, miközben újságíróként a nyírségi nyomor 56-os állapotával szembesül.

Külön fejezet számol be a pécsi korszakról. Ez a város szellemi és írói fejlődésének kiemelkedő állomása. Újságíró volt a Dunántúli Naplónál, publikált a Jelenkorban, s olyan társak vették körül, mint Csorba Győző, Bertha Bulcsu, Tüskés Tibor, Szederkényi Ervin és mások. Hasonlóképpen jelentős adalékokkal teli az Élet és Irodalomnál eltöltött idő krónikája. Második feleségéhez, Vathy Zsuzsa írónőhöz fűződő emberi és alkotó viszonya is tárgya ennek a résznek. Itt is, másutt is jól érzi a monográfus a határokat: az életrajz legfontosabb részletei és az irodalmi tevékenység között.

Szervesen épül minderre a kötet második része, amelyben az irodalomtörténész hiteles elemzésekben mutatja föl korunk egyik legkiválóbb prózai telje-

sítményét. Kiindulópontja: „Olyan életműről van szó, amelynek szövegvilágában sajátosan keverednek a külső valóság és a képzelet elemei. A két világ között gyakoriak az áttűnések, átfordítások. A tónusok intenzitása független az ábrázolt világ valóságfokától.” (193.) A „mágikus realizmust” megvalósító író pályáját követi végig, tisztességesen fölhasználva a gazdag szakirodalmat. Olvashatunk Lázár költői indulásáról, arról, hogy ez a látásmód később, a prózában, a mesékben is megteszi a hatását. Izgalmas fejezet szól a novellistáról, pl. a *Masoko Köztársaság* kapcsán. Egy fontos megjegyzés: „Lázár kezdetben a Mikszáth, Móra és Móricz kitaposta irodalmi ösvényen járt. A riportszerű valóságtszertelettől eljutott az intellektuális feszültség szürreális, meseszerű ábrázolásáig.” (206.) Szól még a monográfus Krúdy, Gelléri Andor Endre, Fekete István és Tamási Áron hatásairól is.

Frappáns és megalapozott műelemzések gazdagítják a kötetet, pl. a *Hóban* c. novelláról. Aztán egyre több szó esik a sajátos műfajiságról: a novellák, a meseregények és a mesenovellák jellemzőiről. Azt is tudjuk, hogy ezek a művek nemcsak egy bizonyos korosztályhoz szólnak, hanem az életkorban legszélesebb rétegekhez. Varázsluk, megejtő szellemiségük révén. S persze azért, mert senkivel se összetéveszthető ez az egyéni stílus és hang. Ezt az ívet rajzolja meg pontosan Komáromi Gabriella. Műfajelméletileg is rendkívül megalapozott ez a munka. Vizsgálja a mese és a valóság egymásra hatását, pl. így: „...Négyszögletű Kerek Erdejéről elmondható, hogy ennél az erdőnél semmi sem fejezte ki jobban azt a világot, amelyben élünk. Abszurd ez az erdő: „kerek” és „négy-szögletes”...” (240.) S ez az abszurditás ismét jelzi, hogy sokféleképpen értelmezhetőek és befogadhatóak e művek. Szó van a hatalom kegyetlenségéről is, és mindennek megértését segíti a mese és a líra közti áramlás is. Vannak összehasonlítások a korszak és napjaink más meseíróinak műveivel, a különbségek és rokonságok hangoztatásával. A *Csillagmajor* elemzése közben az irodalomtörténész idézi Marquez vallomását, amelyben a jeles kortárs író a magyar falusi mesemondók érdemeit méltatja. Hasonlóképpen szó esik a Mikszáth-Hasek-Hrabal fejlődésvonal irányáról is.

Komáromi Gabriella szerint Lázár meséi nem a játékra, hanem a varázslatra épülnek. A mese a mitológiával vegyül. Ebből is fakad sokrétűsége, összetettsége. Erre épül több elemzés, pl. a *Berzsián és Didekié*. Komáromi Gabriella hangsúlyozza az ősi toposzok, a ritmika és az alliterációs játék fontosságát. Ebben az írói világban már a szereplők nevében is mágikus erő van. S persze humor is a javából! Remek fejezet avat be Lázár stílusába és humorába. Számos idézet teszi teljessé és még élvezhetőbbé a képet, az olvasó jókat derülhet. Bizony igen ritka, hogy monográfia olvasása közben ennyit kacag az ember!

Az *Epilógusban* olvashatunk Lázár Ervin *Naplójáról* is, erről, az életmű befogadása szempontjából szinte nélkülözhetetlen kötetéről.

Komáromi Gabriella könyve immáron megkerülhetetlen, tudományosan megalapozott, szép magyar nyelven megírt munka az egyik legnagyobb magyar mesemondóról.